

Extended Abstract

About the Words “Ahuric ” and “Ahrimanic” (The Dual Poles of Terminology) in the Larestani Dialect

Sakineh Abbasi

Assistant Professor of Persian Language and Literature
Faculty of Literature and Humanities, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan. Iran
s.abbasi31@lihu.usb.ac.ir

Review History: Received: 2026-06-28 Revise: 2026-08-05 Accepted: 2026-09-03	Abstract Historical linguistic and archaeological evidence indicates the use of two types of words in written works and oral manifestations of the vernacular (orally transmitted) left over from the peoples of the ancient world; the aforementioned words were specific to the world of good and the world of evil, and existed in ancient and medieval languages, and were also transmitted orally to the modern era. The theory of the use of bipolar words for things related to Ahura Mazda and Ahriman has long been a topic of discussion among linguists and can be examined from various perspectives. Anthropology and anthropology are among these approaches. In the present study, with the aim of linking some bipolar words with religion and mythology, the study of examples related to animals, plants, and humans in the Larestani dialect has been conducted. These words have been chosen throughout history for specific meanings based on the religious, cultural, and social attitudes of the people. The use of these words has its roots in religious dualism and other issues and is less well known. The present study has examined these types of words in the Larestani dialect using a combined field-documentary method of library type. The findings of the research show that the selection of an appropriate word for a specific signified in pre-Islamic cultures, especially Zoroastrian, was influenced by several factors, including religion, emotion and feeling, gender, slang, and the like, which can be categorized into two domains: individual and collective. These words are sometimes marked and sometimes unmarked; sometimes they are used in correspondence and sometimes inconsistency.	Keywords: Terminology Dual Oppositions Human World Zoroastrian Religion Larestani Dialect
<i>How to cite this article:</i> Abbasi, S. (2026). About the Words “Ahuric ” and “Ahrimanic” (The Dual Poles of Terminology) in the Larestani Dialect. <i>Journal of Linguistics & Iranian Languages</i>, 11(1), 45-61. doi: https://doi.org/10.22099/jlil.2026.56511.1489 COPYRIGHTS ©2026 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY-NC 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publisher.		

Introduction

Lexicology based on binary oppositions within the semantic domain is an approach that examines actual lexical choices from among a set of expressions, seeking to identify the factors influencing the selection of a specific word or phrase. Furthermore, this type of study incorporates alongside a functional view of language concepts such as cross-linguistic and intralingual variation, categorization and prototypes, cultural models, social meaning, and the interplay between language, culture, and ideology. This field of study is capable of effectively elucidating the "socio-cognitive dimensions" that influence the process of naming (Zandi & Ahmadi, 1395: 99).

The present article examines proper nouns belonging to five categories within the Larestani language, analyzing them through the lens of the community's accepted cultural perspective. Specifically, the study investigates and analyzes terms drawn from the realms of flora, fauna, human actions, body parts and facial features, as well as miscellaneous items that are situated within the opposing poles of good and evil in this language, which is a member of the Southwestern Middle Iranian language family.

Research Methodology, Background, and Objectives

The data for this study were collected through fieldwork specifically via observation and interviews while the analysis employed a documentary research method. To this end, the relevant data from the dialect in question were first gathered and categorized, followed by a linguistic examination of the terms based on onomastic perspectives. The criterion for selecting the names was the extent of their usage.

Regarding the reasons for the use of binary terminology in ancient Iranian languages, various scholars have proposed different explanations: Frahchtenberg (1998) pointed to the metaphorical use of language; Güntert (1914) cited the expression of loathing toward the "daevas"; Gray (1927) followed by Burrow (1989) in a later study highlighted the dominance over political enemies as well as religious and political factors.

Finally, setting aside the origins of these terms, Narten argues that an "Ahrimanic" act does not merely denote an action performed by an Ahrimanic being, but also signifies an act imposed upon such a being. Furthermore, in the book "History of the Persian Language" (1995), Abolghasemi attributes the use of specific terms associated with the realm of good and the realm of evil to the influence of religious dualism. However, no research has been conducted regarding cross-linguistic archetypes in the Larestani language, making the present study novel in its field.

Results and Discussion

By its very nature, human language serving as a tool for communication and the transmission of ideas possesses, much like human action, a dual foundation of good and evil situated at opposite poles. The existence of such opposition across lexical, propositional, and discursive domains is not merely a reflection of the human mind's structure operating at an unconscious,

individual level; it can also constitute a collective process consciously employed by powerful governing systems whether political or religious across various spheres of society, the economy, and culture. This meaningful structure has endured thanks to the resistance of native speakers in certain Iranian dialects, such as Larestani.

In Zoroastrianism the foundational and ancient religion of Iran despite the clear monotheism centered on the worship of Ahura Mazda, there exists a distinct dualism between two opposing forces: “Spenta Mainyu” and “Angra Mainyu”. This conceptual framework has profoundly influenced linguistic functions and left its mark on surviving Iranian languages and dialects. The most significant evidence of this is found in the Larestani language, particularly in patterns relating to human actions and body parts, flora and fauna (animals and insects), as well as certain kinship terms and their derivatives.

1-3 .Insects

In the folk culture of Larestan, there is a collective term for insects and small creatures: “Khasht-o-Khusht”. Within this broad category, insects are referred to using the suffix “-ake” which implies their insignificance or small size. In the Zoroastrian faith, stinging insects and certain animals are classified as “khrafstras” (noxious creatures), and followers are enjoined to destroy them.

3-2 .Plants

Regarding plant-related vocabulary in the Larestani dialect, there are paired terms distinguishing between edible and poisonous varieties; the term for the poisonous (or "demonic") plant is formed by prefixing the name of a creature such as a snake, donkey, dog, cow, or crow to the name of the edible plant. These plants possess a bitter taste and are considered creations of the demon “Triz” in Pahlavi texts; it is said that he infuses plants with poison.

3-3 .Humans and Categories

Vocabulary pertaining to humans including their actions, traits, and body parts encompasses the largest lexical domain in the Larestani dialect, spanning both positive and negative poles. Accordingly, all human actions, traits, and terms related to the human body are classified under “Good Thoughts, Good Deeds, and Good Words,” while their opposites fall under “Ahrimanic” (demonic) actions, thoughts, and words. In most instances, a mental process of conflation has led the Mazdean mindset to operate in a binary fashion when selecting and naming various categories. Beyond philosophical roots influenced by religious and ritualistic elements, lexical negativization stems primarily from sensory-emotional and gender-based factors.

Conclusion

In general, three major categories plant, animal, and human can be examined within the positive and negative poles of the Larestani dialect. In this broad category, insects are designated with suffixes such as “-ak”, “-k”, or “-ake” (or “-e”), which serve to denote their diminutive nature; these creatures lack counterparts in the "beneficent" realm. Regarding plants, the dialect features paired equivalents for edible and toxic varieties, wherein the "malevolent" (Ahrimani) counterpart is formed by adding a negative term to the name of the edible plant. Furthermore, the vocabulary pertaining to humans including their actions, traits, and body parts constitutes the largest lexical domain within the Larestani dialect across these two poles. While animal terms lack such counterparts being inherently malevolent plant and human terms do possess corresponding equivalents.

The use of “Ahrimanic” (demonic) names for the categories under study can be attributed to the individual and societal attitudes of the region's inhabitants. In this context, the principle of syncretism inherent in Zoroastrianism and its predecessors, which served as the official religions of ancient Iran led the collective consciousness to perceive the various manifestations associated with Ahriman as sharing his nature; consequently, specific terms were coined for them, and vice versa. At times, this usage stems from sensory-emotional or gender-related factors, falling within the realm of individual influences. Structurally, the bipolar equivalents found in the Larestani dialect can be categorized into three types: “simple”, “compound”, and “sentential”. The latter type is derived from animal behavior.

References

- Abolghasemi, M. (1995) “History of the Persian Language”. 2nd ed. Tehran: SAMT.
- Bagheri, M. (2000) “Introduction to Linguistics”. Tehran: SAMT.
- Bahar, M. (1996) “A Study of Iranian Mythology”. Tehran: Agah.
- Bahrani-Khorshid, S. (2021) “Cognitive Grammar: Theoretical Foundations and Application to the Persian Language”. Tehran: SAMT.
- Batani, M. (1379) A Description of the Grammatical Structure of Persian, Tehran: Amirkabir.
- Propp, V. Y. (1989) “Morphology of the Folktale”. Translated by F. Badra'i. Tehran: Toos.
- Pourdavoud, A. (2001) “Culture of Ancient Iran”. Tehran: Asatir.
- Tafazzoli, A. (2019) “Mēnōg-ī Xrad” (The Spirit of Wisdom). Tehran: Toos.
- Khonji, L. (1999) “Larestani Grammar (Based on the Khanji Dialect)”. Shiraz: Hafez.
- Larestan. (1405) National Decision Database available at:
<https://web.archive.org/web/20140724132759/http://portal2.moi.ir/Portal/Home/Default.aspx?CategoryId=8f931308-c67e-4cf4-a5e7-3c1bbb1a6f32>
- Dadegi, F. (2006) “Bundahishn”. Commentary by M. Bahar. Tehran: Toos.
- Daryai, T. (2007) “The Sasanian Empire”. Translated by M. Sagheb-Far. Tehran: Qoqnoos.
- Rezaei Bagh-Bidi, H. (2001). A Re-examination of Ahrimanic and Ahurian Terms in the Avesta. “Name-ye Farhangestan”, Vol. 5, No. 2, pp. 68–76.
- Razi, H. (2006). “Chronology and Festivals of Ancient Iran”. Tehran: Forouhar.
- Zadsparm (Selections). (1987). Translated by M. Rashed Mohassel. Tehran: Institute for Cultural Studies and Research.
- Zandi, B., & Ahmadi, B. (2016). Socio-Cognitive Onomastics: A New Field of Interdisciplinary Studies. “Quarterly Journal of Interdisciplinary Studies in the Humanities”, Vol. 9, No. 1, pp. 99–127.

- Zandi, B., Yousefi-Rad, F., & Motasharrei, M. (2020). Onomastics from a sociolinguistic perspective with an emphasis on the usage-based context. "Journal of Social Cognition", 9(2) [Serial No. 18], 193–212.
- Selden, R., & Widdowson, P. (1998). "A Reader's Guide to Contemporary Literary Theory". Translated by A. Mokhber. Tehran: Tarh-e No.
- Shaked, S. (2018). "Dualism in Transformation". Translated by A. Ghaem-Maghami. Tehran: Mahi Publishing.
- Freud, S. (1984). "Totem and Taboo". Translated by A. Pourbagher. Tehran: Asia.
- Lévy-Bruhl, Lucien. (2011) "How Natives Think" [Kārkard-e Zehn dar Jāme'e-hā-ye Aghab-mānde]. Translated by Yadollah Mogh-an. Tehran: Hermes.
- Molé, Marijan. (1977) "Ancient Iran" [Irān-e Bāstān]. Translated by Zh. Amuzegar. Tehran: Toos.
- "Menog-i Khrad" [The Spirit of Wisdom]. (1985) Translated by A. Tafazzoli. Tehran: Toos.
- "Vendidad". (2006) Translated and edited by H. Razi. Tehran: Behjat.
- Hinnells, John R. (1989) "Persian Mythology" [Shenākt-e Asātir-e Irān]. Translated by Zh. Amuzegar and A. Tafazzoli. Tehran: Cheshmeh.
- "Yasna". (1933) Translated by Ebrahim Pourdavoud. Tehran: University of Tehran Press.
- "Yashts". (1991) Translated by Ebrahim Pourdavoud. Tehran: University of Tehran Press.
- Borjian, H. (2024). The Khonji Dialect of Lārestān. *Journal of Iranian Linguistics*, 1(1), 90-117.
- Frachenberg, L.J. (1908) Etimological Studies in Ormazdian and Ahrimanian Words in Avesta. *Espiecial Memorial Volome*. ED by J.J. Modi. Bombay. Pp 261-269.
- Gray, L.H. (1927) The Ahurian and Daevian Vocabularies in the Avesta. *Journal of the Royal Asiatic Society*. Pp 431-439.
- Grondlares, S. Geerarts, D and Speelman, D. (2007) A Case for a Cognitive Corpus Linguistics. Ed by M. Gonzales – I. Marqez and Others. *In Methods and Cognitive Linguistics*. Amesterdam: John Benjamins. Pp 149-169.L
- Strauss, C.L. (1967) *Structuak Antropology*. Trans by C. Jacobson and B.G. Schoef, London: Allen Lane.

Interviewees

- Dorri, F. (81 years old), resident of Lar, illiterate, homemaker, interview date (11/01/۲۰۲۶)
- Taheri, Sh. (74 years old), resident of Juyom, middle school education, homemaker, interview date (10/10/2025)
- Fathi, Gh. (90 years old), resident of Banaruyeh, illiterate, farmer, interview date (16/06/2025)
- Firouzi, K. (79 years old), resident of Deh-Fish village, illiterate, homemaker, interview date (09/04/2025)
- Ghaedi, Kh. (78 years old), resident of Sharafuyeh village, traditional religious schooling ("Maktab"), homemaker, interview date (12/09/2025)
- Kamjou, M. (71 years old), resident of Sharafuyeh village, traditional religious schooling ("Maktab"), homemaker, interview date (03/07/2025)
- Mousavi, A. (71 years old), resident of Lar, illiterate, farmer, interview date (05/01/2026)
- Eyni, Kh. (75 years old), resident of Sharafuyeh village, self-employed, interview date (08/11/2025)

زبان‌شناسی و گویش‌های ایرانی

سال ۱۱، شماره ۱، پیاپی ۲۰ (بهار ۱۴۰۵) شماره صفحات: ۴۵ - ۶۱

درباره واژه‌های اهورایی و اهریمنی (قطب‌های دوگانه واژه‌شناسی در گویش لارستانی)

سکینه عباسی*

استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران

چکیده

شواهد زبان‌شناسی تاریخی حاکی از کاربرد دو نوع واژه در آثار کتبی و نمودهای شفاهی زبانی عامه^۱، به‌جامانده از مردمان جهان کهن است؛ واژه‌های مذکور خاص جهان نیکی و جهان بدی بوده و در زبان‌های باستان و میانه وجود داشته و به طریق شفاهی به دوره نو نیز انتقال یافته‌اند. نظریه کاربرد واژگان دو قطبی برای آن‌چه به اهورامزدا و اهریمن وابسته بوده، از دیرگاه در اندیشه زبان‌شناسان اوستاپژوه مطرح‌شده و از دیدگاه‌های مختلفی قابل بررسی است. مردم‌شناسی و انسان‌شناسی در زمره این رویکردها هستند. در پژوهش حاضر، با هدف پیوند برخی واژه‌های دو قطبی با اندیشه‌های فردی و اجتماعی، به مطالعه سرنمون‌های وابسته به حیوانات، گیاهان و انسان در گویش لارستانی پرداخته شده‌است. این واژگان در طول تاریخ، برای مدلول‌های خاصی، مبتنی بر نگرش‌های دینی و فرهنگی و اجتماعی قوم برگزیده شده‌اند. کاربرد این عناصر زبانی ریشه در ثنویت دینی و موارد دیگری داشته و کمتر شناخته شده‌اند. در پژوهش حاضر با روش تلفیقی میدانی - اسنادی از نوع کتابخانه‌ای، این نوع واژگان در گویش لارستانی بررسی شده‌است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که انتخاب یک واژه مناسب برای مدلول خاص، در فرهنگ‌های پیش از اسلام، به‌ویژه زرتشتی، متأثر از عوامل متعددی از جمله دین، عاطفه و احساس، جنسیت، عامیانه‌پنداری و مانند آن بوده که در دو حوزه فردی و جمعی قابل دسته‌بندی هستند. این واژگان گاه نشان‌دار و گاه بی‌نشان هستند؛ گاهی نیز متناظر دارند و گاه بی‌متناظر به کار رفته‌اند.

واژه‌های کلیدی:

واژه‌شناسی
تقابل‌های دوگانه
انسان
جهان
دین زرتشتی
گویش لارستانی

تاریخچه مقاله: دریافت: ۷ تیرماه ۱۴۰۵

بازنگری: ۱۴ مردادماه ۱۴۰۵

پذیرش: ۱۲ شهریورماه ۱۴۰۵

* آدرس ایمیل نویسنده مسئول: s.abbasi31@lihu.usb.ac.ir

عباسی، سکینه. (۱۴۰۵). درباره واژه‌های اهورایی و اهریمنی (قطب‌های دوگانه واژه‌شناسی در گویش لارستانی). زبان‌شناسی و گویش‌های

ایران، ۱۱(۱). ۴۵-۶۱. <https://doi.org/10.22099/jlil.2026.56511.1489>

حق نشر ۲۰۲۶-نویسنده(گان). این یک مقاله با دسترسی آزاد است که تحت شرایط مجوز Creative Commons Attribution (CC BY-NC 4.0) منتشر شده است، استفاده، توزیع و تکثیر نامحدود را در هر رسانه‌ای مجاز می‌داند، مشروط بر اینکه به نویسندگان و منبع اصلی اشاره شود. هیچ اجازه‌ای از نویسندگان یا ناشر لازم نیست.

^۱ انتقال یافته به طریق شفاهی

۱. مقدمه

واژه‌شناسی مبتنی بر تقابل‌های دوگانه در حوزه معنایی، شیوه‌ای است که به مطالعه انتخاب‌های واقعی واژگانی از میان مجموعه عبارات می‌پردازد و می‌کوشد به این پرسش پاسخ دهد که چه عواملی بر انتخاب یک واژه و عبارت خاص مؤثر است. این دانش، نتیجه تعامل فرد با دیگر اعضای جامعه و دنیای پیرامون و انباشته شده در نتیجه کاربرد زبان است. از این رو، مطالعه زبانی که مردم در دنیای واقعی تولید و درک می‌کنند، موضوع این علم است. بنابراین زبان در کاربرد، بهترین سندی است که برای تعیین ماهیت و سازمان خاص هر نظام زبانی در اختیار داریم (گراندلرز و گیرتس^۱، ۲۰۰۳: ۱۵۸).

از سوی دیگر، در این نوع مطالعه علاوه بر تصور کارکردبنیان از زبان، تنوع بین‌زبانی و درون‌زبانی، مقوله‌بندی و سرنمون‌ها، الگوی فرهنگی، معنای اجتماعی و اثر متقابل زبان، فرهنگ و ایدئولوژی جزء مفهومی‌های بنیادین هستند. این دانش قادر است به‌طور همزمان، «ابعاد اجتماعی شناختی» مؤثر در نام‌گذاری را به خوبی تبیین نماید (زندى و احمدی، ۱۳۹۵: ۹۹).

در این میان زبان لارستانی، به عنوان یکی از زبان‌های رایج در فلات ایران، از اشکال بازمانده و متحول شده گویش‌های مختلف زبان پهلوی دانسته شده است. این زبان که ترکیبی زبان فارسی دری، واژگان عربی و درصد ناچیزی واژگان از زبان‌های دیگر است، در قلمرو گسترده‌ای از جنوب استان فارس و امیرنشین‌های آن سوی خلیج فارس رایج است. البته در میان دسته‌ای از مردمان ساکن در شیراز (خلاری‌ها) نیز این زبان رواج دارد (خنجی، ۱۳۷۸: ۱۳-۱۵).

مقاله حاضر، نام‌های خاص زیرمجموعه پنج سرنمون از این زبان را مورد بررسی قرار داده و از رهگذر نگرش فرهنگی پذیرفته شده قومی به آن نگریسته است. در این مورد در زبان لارستانی که زیرمجموعه‌ای از زبان‌های ایرانی میانه جنوب غربی است، شاخه‌ها و سرنمون‌های گیاهی، حیوانی، کنش‌های انسانی، اعضای بدن و بخش‌هایی از چهره و نیز برخی از نام‌های متفرقه، که در دو قطب مقابل نیکی و بدی قرار گرفته، بررسی و واکاوی شده‌اند. این پژوهش کوشیده است به پرسش‌های زیر پاسخ دهد:

الف. واژه‌های بازمانده مربوط به سرنمون‌های جانوری، گیاهی، انسانی و غیر آن در دو قطب مثبت و منفی کدام‌اند؟

ب. مقوله‌های وابسته به سرنمون‌های مورد بررسی چه مختصات ساختاری و معنایی دارند؟

ج. مختصات مقوله‌ها چه امر فرهنگی، زبانی و اجتماعی را اثبات می‌نمایند؟

۲. پیشینه پژوهش

نخستین پژوهشگری که به بررسی منشأ دوگانه واژگانی در اوستا توجه نمود، فراختنبرگ^۲ (۱۹۹۸) بود. وی به بازسازی معنای اصلی چند واژه به اصطلاح اهورایی و اهریمنی، چنین نتیجه گرفت که منشأ این دوگانگی، گرایش آغازین به ایجاد تمایز میان انسان و حیوان بوده و به تدریج این تمایز رنگ دینی یافته است.

گونترت^۳ (۱۹۱۴)، فرضیه فراختنبرگ (۱۹۹۸) را رد کرد و فرضیه جدیدی را مطرح نمود که بر پایه آن واژه‌هایی که از میان چندین واژه مترادف، برای دیوان برگزیده شده، همواره بیشترین نمود احساسی و کمترین معنای ضمنی خوشایند را در خود دارد.

^۱- S. Grondlars, p. Geerarts

^۲- L. J. Frachenberg

^۳- H. Guntert

بنابراین ناخوشایندترین احساس را برمی‌انگیزد. به بیانی دیگر، واژه‌هایی که بیشترین بار معنایی منفی را دارند، برای موجودات اهریمنی به کار رفته‌اند.

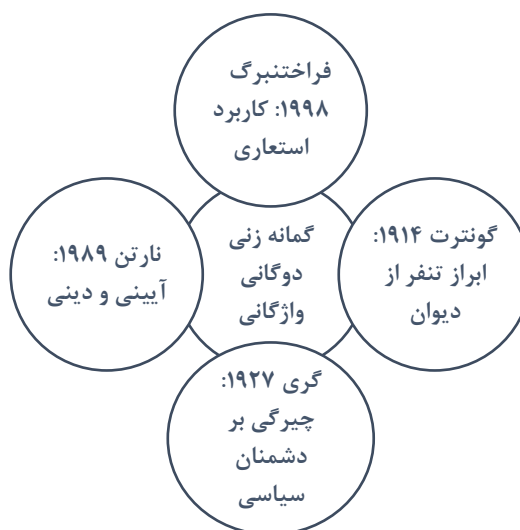
پس از آنها گری^۱ (۱۹۲۷) ضمن رد دو فرضیه پیشین، به طرح فرضیه خود پرداخت که بر پایه آن پیدایی واژه‌های اهورایی در اوستا، نه به دلیل ملاحظات زبانی یا دینی، بلکه به دلیل عوامل تاریخی یا سیاسی، به خصوص جنگ‌های قومی بوده‌است. به اعتقاد او، اوستایی‌زبانان در برخورد با دشمنان خویش، که به باورهای کهن آریایی پایبند بودند، واژه‌هایی را از آنان اقتباس می‌کردند، اما چون خود برابر آن واژه‌ها را داشتند، از آنها تنها در مفهومی توهین‌آمیز، برای اشاره به دشمنان خویش و موجودات زیان‌کار استفاده می‌کردند.

بارو^۲ (۱۹۸۹) نیز به پیروی از گری، واژه‌های اهریمنی را برگرفته از زبان دشمنان هندوآریایی آریاییان می‌داند. سرانجام نارتن^۳ در همان سال، بدون توجه به منشأ این واژه‌ها، بر این باور است که فعل اهریمنی، صرفاً بر عملی که موجود اهریمنی انجام می‌دهد؛

دالالت‌نمی‌کند، بلکه عملی را که بدان موجود اهریمنی تحمیل شده، نیز می‌نمایاند (ر. ک به رضایی باغ بیدی، ۱۳۷۹: ۶۹-۷۲).

شکل ۱.

نمودار فرضیه‌های موجود درباره واژگان دوگانی در اوستا

به جز پژوهش‌های زبان‌شناسان و مستشرقین در خصوص اوستا، می‌توان نگرش ابوالقاسمی (۱۳۷۴)، در خصوص کاربرد واژه‌های خاص جهان نیکی و واژه‌های خاص جهان بدی در نوشته‌های ایرانی میانه غربی اشاره نمود که متأثر از ثنویت دینی

^۱ - L. H. Gray

^۲ - H. W. Barro

^۳ - W. O. Narten

دانسته شده‌است. در میان پژوهش‌های متأخر نیز می‌توان نوشته محمودزهی (۱۴۰۲) را ذکر نمود که مسأله فوق را در متون فارسی میانه بررسی نموده‌است.

از سوی دیگر، درباره زبان (گویش) لارستانی پژوهش‌های ارجمندی پیش‌روست. اقتداری (۱۳۳۰) جنبه‌هایی از دستور زبان لارستانی را بررسی نموده‌است. وثوقی (۱۳۶۹) به صرف افعال، ضمائر و برخی مباحث دستوری زبان لاری توجه کرده‌است. از دیگر پژوهش‌های مربوط می‌توان به نوشته کوچی کامیو کار^۱ (۱۹۷۹) و (۱۹۸۶)، پژوهشگر ژاپنی، اشاره نمود. به جز این آثار، لطفعلی خنجی (۱۳۷۸) به صرف و نحو زبان لارستان به طور مفصل توجه کرده‌است. نیز برحیان (۲۰۲۴) به بررسی مختصات گویش خنجی از انواع گویش‌های لارستانی توجه نموده‌است. اما درباره سرنمون‌های در- زبانی در زبان لارستانی تا جایی که نگارنده اطلاع دارد، پژوهشی صورت نگرفته و نوشته حاضر در نوع خود تازگی دارد.

۳. چارچوب نظری پژوهش

۳-۱. روش پژوهش

بر اساس آخرین آمار (۱۳۹۵)، دست کم دویست هزار نفر به گویش لارستانی سخن می‌گویند. (نتایج سرشماری نفوس و مسکن) اغلب این گویشوران در حوزه جغرافیایی گسترده‌ای شامل لار، هرمزگان و بوشهر و کشورهای عربی حوزه خلیج فارس سکنی دارند. (بانک اطلاعات تقسیمات کشوری، ۱۴۰۵: مدخل لارستان) گرچه تفاوت‌های اندکی میان گویش‌ها، دیده می‌شود. ملاک انتخاب واژگان، دسته‌بندی مورد نظر نگارنده بوده است. داده‌های این پژوهش حاصل زیست و مشاهده نگارنده در بوم لارستان بوده و به صورت میدانی گردآوری شده‌است. در مواردی نیز به طریق مصاحبه تهیه شده‌است. شیوه مصاحبه پرسش و پاسخ و ضبط موارد از افراد آگاه به فرم کهن گویش بوده‌است (در بخش منابع این افراد معرفی شده‌اند). در ادامه، جهت تحلیل و بررسی، از روش اسنادی از نوع کتابخانه‌ای استفاده شده‌است. بدین منظور، ابتدا داده‌های لازم از گویش مورد نظر گردآوری و دسته‌بندی شده‌اند و سپس به بررسی زبان‌شناختی واژه‌ها بر پایه دیدگاه‌های نام‌شناسی توجه شده‌است. ملاک انتخاب نام‌ها، گستره رواج هر کدام، این شیوه، پژوهشگر را در پیگیری فرایند تکوینی پدیده اجتماعی، فرهنگی و زبانی، از رهگذر مطالعه شناختی واژگان به‌ویژه نام‌ها یاری می‌رساند.

۳-۲. فرضیه پژوهش

به‌طور کلی، در نوشته‌های ایرانی میانه غربی، بر اثر ثنویت دینی دو نوع واژه به کار رفته‌است: واژه‌های خاص جهان نیکی و واژه‌های خاص جهان بدی (ابوالقاسمی، ۱۳۷۴: ۱۸۵). این نظریه را پژوهشگران متأخر در متونی نظیر دینکرد، بندهش و مینوی خرد نیز بررسی نموده‌اند که در پیشینه به آن اشاره شد. این نظریه در گویش‌های ایرانی به‌طور مجزا بررسی نشده‌است. نگارنده بر این باور است که یکی از حوزه‌هایی که می‌توان در آن واژه‌های ایزدی و اهریمنی را بررسی نمود، گویش «لارستانی» است. علت امر، کاربرد دو دسته از واژگان نیک و بد برای قطب‌های مثبت و منفی در گویش مورد بررسی است.

^۱ - K. Kamio Car

۳-۳- رویکرد نظری تحقیق

به طور ذاتی، «زبان» انسانی به عنوان ابزار ارتباطی و انتقال اندیشگانی، همچون «عمل و کنش» انسانی دارای دو بن نیک و بد در دو قطب مخالف است. این فرایند تقابلی، به‌ویژه در حوزه زبانی در قرن اخیر مورد توجه زبان‌شناسان، جامعه‌شناسان و روان‌شناسان بوده‌است. در زبان‌شناسی سوسور^۱ (۱۸۵۷-۱۹۱۳) تقابل زبانی از حوزه واجی، در دایره ساختار زبان آغاز می‌شود. وی معتقد است زبان نظامی از نشانه‌هاست که در آن تقابل‌های بزرگ و کوچک وجود دارد. در این نظام تقابلی علاوه بر واژگان، در حوزه گزاره‌ها، متون ادبی و گفتمان‌ها تقابل وجود دارد (باقری، ۱۳۷۹: ۵۴). برای نمونه (پراپ، ۱۳۶۸: ۵۲) تقابل‌های دوگانه را در حوزه خویشکاری‌های قصه و همچنین نقش‌آفرینان آن بررسی کرده‌است. اشتروس (اشتروس^۲، ۱۹۶۲: ۲۱۶) نیز نظریه تقابل‌های دوتایی را ساختار جاودانه اندیشه انسانی می‌داند و آن را در بررسی اساطیر و قصه‌ها به‌کار گرفت. به‌جز آنها گریماس (سلدون، ۱۳۷۷: ۱۴۴) نیز تقابل‌های دوگانه را در اسطوره ادیب بررسی کرده‌است. به‌همین ترتیب، بزرگ‌ترین تقابل نزد اسطوره‌شناسان، تقابل میان نیکی و بدی است که در پژوهش حاضر اساس کار قرار گرفته‌است. بنابراین محدوده تقابل‌ها، به دلیل زیرساخت اندیشگانی بشر، در حوزه زبان و ساختار و معنای آن و به‌تبع آنها در گستره جامعه، سیاست، اقتصاد و فرهنگ نمود دارد.

قطب منفی یا بد در زبان، متأثر از مؤلفه‌های فراوانی بوده، از جمله در برخی موارد، ریشه در دین و مذهب دارد. در توضیح این امر رجوع به «توتم»، به‌عنوان پایه اندیشه دینی گذشتگان قوم در خور توجه است. در نظام توتمی، هر یک از گروه‌های بزرگ به گروه‌های کوچک‌تر تقسیم می‌شوند که به آن «کلان» می‌گویند. کلان‌ها گروه‌های اجتماعی هستند که مشخصه آنها داشتن توتم است. توتم گاه حیوانی، گاه گیاهی و گاه نیرویی از طبیعت نظیر باران است. در هر حال توتم‌ها نیای گروه و فرشته و نگهبان قوم هستند و برای آنها پیام غیبی می‌فرستند و در برابر آنها که نگهبانش نیستند، خطرناک است. از بین بردن توتم مجازات‌های سنگینی دارد. این «نبایدها» از دسته پرهیزهای تابویی است و نادیده گرفتن آنها کاری اهریمنی است (فریود، ۱۳۶۲: ۱۹).

در همین ارتباط، اوستا کتاب مقدس دین زرتشتی بوده و زبان اوستایی، زبان بازمانده‌ای از جهان باستان ایران زمین است که در آن قاعده دو قطبی‌سازی زبانی در خور توجه است (ابوالقاسمی، ۱۳۷۴: ۱۸۵). نمی‌توان پنداشت این دین وابسته به ادیان توتمی است، اما قاعده حرمت سازه‌های دو گانه دینی در آن، یعنی اهورامزدا و اهریمن، گونه‌ای از ابزار انتقال زبانی را ایجاد نموده که شایسته بررسی در گویش‌های بازمانده از گذشتگان این قوم و ملت است. لذا وجود تقابل در حوزه‌های واژگانی، گزاره‌ای و گفتمانی، علاوه بر اینکه متأثر از ساختار ذهن انسان بوده و به گونه‌ای ناخودآگاه، در حوزه «فردی» عمل می‌کند، می‌تواند فرایندی «جمعی» نیز باشد که به‌طور آگاهانه از سوی سیستم قدرتمند حاکمیتی (سیاسی یا دینی) در بخش‌های مختلف اجتماع، اقتصاد و فرهنگ به‌کار گرفته می‌شود. به همین دلیل، برخی از زبان‌شناسان معتقدند موبدان و اهالی متعصب دین زرتشتی، این نوع دوگانه‌سازی زبانی را آگاهانه به‌جهت «حسن تعبیر، کاربرد استعاری واژگان مربوط به جانوران و کاربرد گونه‌های پست‌گویی و استفاده از نشانه‌های تحقیر» (رضایی‌باغبیدی، ۱۳۸۰: ۷۵) به‌کار برده‌اند. این ساختار معنادار، با مقاومت اهل زبان در برخی گویش‌های ایرانی نظیر گویش لارستانی باقی‌مانده که موضوع پژوهش حاضر است.

^۱ - F. Saussure

^۲ - C. I. Strauss

۴. تحلیل داده‌ها

ثنویت به معنای باورمندی به دو اصل علی یا دو بن و اساس در ورای پدیده‌های عالم است که اغلب به صورت دو «خدا» یا دو «نیرو» یا دو «مجموعه از ایزدان یا دیوان»، که در تقابل با یکدیگر و دست‌اندرکار عالم‌اند، بیان می‌شود (شاکد، ۱۳۹۷: ۴۱). در دین زرتشتی، با وجود یگانه‌پرستی آشکار، در قالب ستایش اهورامزدا، ثنویت روشنی میان دو نیروی متضاد، یعنی «سپنتا مینو» و «انگره مینو» وجود دارد. بر اساس یسنای ۳۰، در آغاز دو مینو یا دو گوهر همزاد (اهورا مزدا و اهریمن) در عالم تصور ظهور کردند؛ یکی از آنها نیکی است در اندیشه و گفتار و کردار و دیگری، بدی در اندیشه و گفتار و کردار. آن‌گاه که این دو گوهر به هم رسیدند برای سنجش، بار هستی و نیستی را بنا نهادند؛ بهترین منش پیروان اشه را و بدترین زندگی، هوادارن دروج را تا پایان جهان خواهدبود (یسنای، هات ۳۰، بندهای ۳-۵).

ساختار اندیشگانی کهن دینی در ایران که زبان متأثر نموده، در زبان‌های باقیمانده از دوران پیش از اسلام رسوب‌یافته و پابرجاست؛ اما نه با ساختار زنده و تولید فعال. «زیرا در دوره اسلامی، با حذف نگرش مذکور، این نوع ساخت واژگانی از بین رفته‌است» (ابوالقاسمی، ۱۳۷۴: ۱۸۷). بیشترین شواهد موجود در زبان مورد بررسی، در سرمون‌های وابسته به کنش انسان و اعضای بدن او، گیاهان و جانوران (حیوانات/ حشرات) و برخی اسامی نسبت و زیرمجموعه‌های آنها دیده می‌شود:

۱-۳. حشرات

در فرهنگ مردم لارستان، یک عنوان کلی برای حشرات و جانوران وجود دارد: (خَشْتُ و خُشت)^۱. در این مجموعه بزرگ حشرات با پسوند /ake - ک، که نشان از کوچک‌شمردن آنها دارد، ذکر شده‌اند. در دین زرتشتی، حشرات گزنده و برخی حیوانات در دسته «خرفستران»^۲ قرار دارند و از پیروان دین دعوت شده که آنها را بکشند. روز کشتن این موجودات مودی شامل مار، عقرب، رتیل، زنبور، ساس، سن، شپش، بید، کرم، کک، کته، کنه، مگس، ملخ، عنکبوت، سوسک، سرگیغ غلطان، بزچه، لاک‌پشت، خرگوش، فیل و گربه «دین روز» است که بیست و چهارم هر ماه است (رضی، ۱۳۸۵، ج ۲: ۷۶۲-۷۷۵). در فرهنگ کهن ایرانی برای کشتن این موجودات از «مارغن» و «خرفسترغن» که نوعی چوبدستی خاص بوده، استفاده می‌شده است. گاه نیز «غن»^۳

1 - KhAshtokhosht

^۲ - خرفستر از ریشه «خرپ یا خرف»، در فارسی نو به معنای «شراره آتش» و «ستر» به معنای «ستردن و از بین بردن» است. احتمالاً خرفستر به معنای «ضد و از بین برنده آتش مقدس» است. بارتولمه (۱۸۵۵-۱۹۲۵ م) «خرف» را به معنای «سهیم‌بودن و نفع و سود داشتن» آورده‌است. لذا واژه خرفستر را به معنای از بین‌برنده سود یا همان جانور زیان کار تلقی نموده‌است. (وندیداد، ۱۳۸۴، ج ۲: ۷۶۲-۷۷۵)

^۳ - احتمالاً «غن» به معنای «چوبدستی» بوده که در دو واژه «خرفسترغن» و «مارغن» وجود دارد. علاوه بر این، در گویش لارستانی امروز، در واژه «جوغن» نیز وجود دارد به معنای «جوکوب». می‌دانیم که جوغن ابزاری است که در گذشته حبوبات، گندم و جو و برنج، ادویه جات و حتی گوشت را با آن آسیاب می‌نمودند. (دری، مصاحبه ۱۴۰۵/۰۱/۱۱)

ابزار کشتن این موجودات زیان‌آور بوده‌است (دادگی، ۱۳۸۵: ۱۲۰-۱۲۱؛ پورداوود، ۱۳۸۰: ۹۱) در فارسی متداول، این چوبدستی «دمب گوی»^۱ گفته می‌شود^۲ و هنوز نیز مردمان با آن آشنا هستند.^۳ (نیز فتحی، مصاحبه ۱۴۰۴/۰۶/۱۶). در باور پیشینیان، موجودات مزبور، آفریده اهریمن هستند و زیان‌آور؛ پس کشتن آنها لازمه بهدینی است. «پیداست که هر بهدینی باید یکی غن داشته باشد که خرفستران و گناهکاران را بدان زند و کشد تا که فرمندتر شود.» (دادگی، ۱۳۸۵: ۱۲۰-۱۲۱). در گویش لارستانی در نام‌های این موجودات، پسوند تحقیر «ک/ک» یا «های بیان حرکت» افزوده شده و آنها را در یک دسته واژگانی خاص قرار داده‌است. این موجودات معادل ایزدی ندارند (نیز مصاحبه فتحی، ۱۴۰۴/۰۴/۱۶)؛ (عینی، مصاحبه ۱۴۰۴/۱۱/۰۸):

جدول (۱)

معادل اهریمنی نام حشرات و حیوانات در گویش لارستانی

معادل فارسی	معادل اهریمنی	معادل ایزدی
مورچه بدون بو	گره /gəra/	—
مورچه بودار	مِر /mər/	—
عنکبوت	بره /bəra/	—
خر خاکی	کوکونک /kokonake/	—
نوعی قورباغه	شَل خورک /šal Xorak/	—
نوعی حشره با پاهای دراز	اسبک شیطن /aspakey šeitūn/	—
نوعی ملخ	ملخ شیطن /malakxe šeitūn/	—
نوعی عنکبوت ریز	خاگرک /agerakeX/	—
سجاقک	سوزنک /sūzanake/	—
نوعی سوسک هفت رنگ	فلفلوزک /falaloŋzake/	—
سوسک	شک (/akš/)	—
پشه ریز	پلک /palake/	—
شپش	لک /ləlake/	—
ساس	هش /hešh/	—
کک	نهتک /ne ⁰ take/	—

1 - Dombe Gowi

^۲ - در روز پنجم اسفند و در جشن اسپندماه از اسپند روز (اسفندرمذ روز اسفندرمذ ماه)، مردمان لارستان طی آیینی خاص، با افروختن آتش و تکان دادن دست اطراف آتش (همچون اهالی دین و شمن‌ها)، ترانه‌ای می‌خوانند که به صورت زیر است (فیروزی، مصاحبه ۱۴۰۴/۰۴/۰۹)؛ (طاهری، ۱۴۰۴/۱۰/۱۰):
mâr adar/ ağrab adar/ mošk adar/ Ğazūk adar/ jow ajâ/ gonom ajâ/ kešmeš ajâ / ormâ ajâ/

در معنای دعایی «مار و عقرب و سوسک از خانه بیرون باد و جو و گندم و کشمش و خرما در خانه باد.» در دوره‌های جدید در ترانه مذکور، مواد غذایی جدیدتر نیز جانشین‌سازی شده‌است.

^۳ - توضیح این نکته ضروری است که گاو حیوان مقدس دین زرتشتی است و نامیدن یک چوبدستی خاص با سری ستبر و نابودگر به نام «دمب گوی»، حکایت از راندن خرفستران در دین مذکور با حیوان مقدس دارد. در داستان فریدون در شاهنامه، این قهرمان اساطیری با گرز گاوسر نابودکننده اژی دهاک است و بوالعجب که به وی دستور داده می‌شود که تنها ضحاک را دربند کند زیرا کشتن این اهریمن سبب پراکنده شدن خرفستران در جهان خواهد شد. (ر. ک به بهار، ۱۳۷۵: ۱۹۱-۱۹۲)

معادل فارسی	معادل اهریمنی	معادل ایزدی
بید	/kowak/ کَوَک	—
نوعی حشره با پا‌های ریز	/dowdovake/ دودوک	—
نوعی سوسک	/bareštakey Mar/ برشتکِ مار	—
کفشدوزک	/xatūnake/ خاتونک	—
زنبور عسل	/pašeī Asal/ پشه ی عسل	—
زنبور قرمز	/bâz/ باز	—
شب‌پره	/parvāney شیطان / /šeitūn/	—
نوعی سوسک بدبو	/Ġazūk/ غزوک	—
جیرجیرک	/jərjərake/ جر جرک	—
نوعی سوسک درختی بدبو	/tosūke/ تسوک	—
نوعی سوسک	/gohgollūnak/ گه گلونک	—
مارمولک	/leĉ/ لچ	—
نوعی سوسمار (چلپاسه)	/kalpok/ کلپک	—
بزمچه	/pahmēzake/ پهمزک	—
قورباغه	/bak/ بک	—
شل‌بر	/Šalbolak/ شَل بُلک	—
هزارپا	/gošbolak/ گُش بُلک	—
موش	/mošk/ موشک	—
خفاش	/Šowparak/ شوپرک	—
جغد ^۱	/shək/ شک	—
پروانه	/bâfalake/ بافَلک	—
زنبور زرد	/bâze zarde/ باز زرد	—
زنبور سیاه	/bâze golatī/ باز گُلَتی	—
شاپرک پشمالو	/kerme bahârī/ کرم بهاری	—

چنانکه ملاحظه می‌شود معادل ایزدی برای خرفستران در این زبان وجود نداشته و معادل‌هایی با پسوند تحقیر در گویش لارستانی با افزودن «ک تحقیر» دیده می‌شود. اما گاه وارونه‌سازی در ساخت واژه رخ داده و از ترکیبی از یک واژه قطب مثبت با یک واژه قطب منفی، یک واژه اهریمنی ساخته شده است مانند: «اسپکی شیطان یا ملخ شیطان». نیز وند پایانی نام حیوانات و حشرات به جز «کَک»، «های بیان حرکت» یا «ک تحقیر (یا تصغیر)» است. در پاره‌ای از موارد نیز واژه به کار رفته، نشان‌دار نیست مانند واژه «باز».

^۱ - جغد در دسته خرفستران پر دار قرار دارد.

۲-۳. گیاهان

در دین زرتشتی، گیاه آفرینش چهارم و در بخش نهم این کتاب، با تفصیل از آن یاد شده‌است (بندهش، ۱۳۸۵: ۱۲۷-۱۲۷). در وندیداد آمده که درختی عظیم و سترگ که چشمهٔ تجدید حیات همهٔ گیاهان روی زمین است و در میان دریای فراخکرت در کوه هرا روییده، خلقت گیاهی اول است: «درختی خوب آب‌خورده که روی آن از هر نوع گیاه صدها و هزارها هزار روید.» (وندیداد: ۵-۱۹)

در یشت‌ها (۱۲-۱۷) درخت «سینا»^۱ «سیمرو/ سیمرغ» نامیده شده‌است. این گیاه شفاعت‌بخش خوانده می‌شود زیرا بذر همهٔ گیاهان و داروهای گیاهی از این درخت است. لذا درخت «بس تخمه» و «دور دارنهٔ غم» نیز دانسته می‌شود. نزدیک این درخت در دریای فراخکرت، درخت بزرگ و توانای «گوکرن»^۲ (هوم سفید) واقع شده که در پهلوی آن را «گورکنه» می‌نامند و گیاهان دارویی آن را فراگرفته‌اند. (همان: ۴-۲۰) همچنین در کتب پهلوی آمده که این درخت هوم سپید، سرور همه گیاهان است و دربارهٔ خواص آن گفته‌اند که هر که آن را بخورد عمر پایدار می‌یابد. فراخکرت که مکان رویش آن است، در جنوب کوه هرا واقع شده و با سوما و جاودانگی و گیاهان دارویی ارتباط دارد. (رضی، ۱۳۸۵: ۳۲۵)

نیز گیاهان که سبب تولید و گسترش ملکوت حیوانات و جاندارانند به امرداد یا همان جاودانگی اختصاص دارد که هم از دیدگاه معنوی و هم پدیده‌های طبیعی همیشه با خرداد (ماه رسایی و کمال گیاهان) همراه است (یسنا ۱۰-۱۱/۳۴). همچنین در دین زرتشتی، به کشاورز و کشاورزی اهمیت فراوانی داده شده و جشنی برای کشاورزان برگزار می‌شده که «امشاسپندرا» خوانده می‌شود. (بیرونی به نقل از رضی، ۱۳۸۵: ۱۶۵)

در کاربرد واژگان مربوط به گیاهان در گویش لارستانی، معادل‌های دوگانه‌ای برای انواع خوراکی و سمی گیاهان وجود دارد که در آن معادل اهریمنی با افزودن یک واژه منفی به نوع خوراکی گیاهی ساخته شده‌است. این گیاهان طعم «تلخ» دارند و آفریدهٔ «تریز دیو» در متون پهلوی دانسته شده‌اند. وی به گیاهان زهر درآمیزد. (دادگی، ۱۳۸۵: ۱۲۵) در گویش لارستانی برای معادل‌های خوراکی گیاهان، نوعی سمی وجود دارد که با افزودن نام جانوران (مار/ خر/ سگ/ گاو/ کلاغ)، نامقدس بودن آنها تشریح می‌گردد (نیز قائدی، مصاحبه ۱۴۰۴/۰۹/۱۲):

موارد زیر به‌عنوان نمونه قابل بررسی است:

جدول (۲)

معادل اهریمنی و ایزدی وابسته به گیاهان و خاک در زبان لارستانی

معادل فارسی	معادل اهریمنی	معادل ایزدی
هندوانه	هندونی خر /həndūney Xare/	هندونه (Hendūna)
دنبیل	گل غهر /golğahr/	غهر (Ġahr)
قارچ	هکار سگ /hakāre Sage/	هکار /hakār/
بابونه	بابونی مار /bâbūney mâre/	بابونه /bâbūna/

1 - Saena

2- Gaokerena

معادل فارسی	معادل اهریمنی	معادل ایزدی
جاشیر	جاشیر خر /jâšîre xare/	جاشیر /jâšîr/
سنیل وحشی	گند کلاغ /gonde ghalâghe/	سمبل /sombol/
خار مریم	کلهری خر /kaləhrey Xare/	کلهره /kaləhre/
گل خشکیده		—
ترک خورده	نونکِ گربه /nūnakey Gorba/	

۳-۳. انسان و مقوله‌ها

واژگان مربوط به انسان، کنش‌ها و صفات و اجزای بدن او، در دو قطب مثبت و منفی، بزرگ‌ترین دایره واژگانی را در گویش لارستانی در برمی‌گیرد. در توضیح این امر می‌توان گفت زرتشت از هفت وجود یا هفت جلوه اهورامزدا سخن‌رانده که بر حسب اراده او آفریده شده‌اند: «سپنتا مینو»، «وهومنه / بهمن»، «اردیبهشت / اشه»، «خستره ویریه / شهریور»، «ارمیتی / اسپندارمذ»، «هوروات / خرداد» و «امرات / مرداد» به ترتیب در معنای «روح نیکوکار»، «اندیشه نیک»، «راستی»، «شهریاری مطلوب»، «اخلاص»، «کمال» و «بی‌مرگی». مشخصه اصلی اهورامزدا «روح نیکوکار» یا «آفریننده» است، اما سایر جلوه‌ها تجلیاتی است که هر کدام از انسان‌ها می‌توانند در آن سهیم باشند. این جلوه‌ها، وسیله‌هایی است که خدا را به انسان و انسان را به خدا نزدیک می‌گرداند. لذا زرتشت معتقد بود که هر که به اهورامزدا روی آورد و از او اطاعت‌نماید از راه کارهای نیک و اندیشه نیک (وهومنه) به بی‌مرگی و کمال خواهد رسید (یسنا، ۱۳۱۲: یسن ۴۵، بند ۵). اندیشه نیک موجودی است که در دو جهت فعالیت دارد؛ با سخنانِ اندیشه نیک است که مردمان مقام ایزدی را خطاب قرار می‌دهند و با سخنانِ اندیشه نیک است که مقام خدایی به آنان پاسخ‌می‌دهد (موله، ۱۳۵۶: ۶۴). این جاودانان همگی نقش‌های بسیار مهمی در دین زرتشتی دارند و مردمان را یاری می‌کنند تا در سرشت خدا سهیم باشند. آنان نظم را بر روی زمین نگاه می‌دارند زیرا بیماری و مرگ و دیوان و جادوگران و آفریدگان شریر، یعنی همه آنانی که با نظم جهانی - که خواست خداست - به مبارزه برمی‌خیزند، سرکوب‌می‌نماید. (هینلز، ۱۳۵۶: ۷۱)

در مقابل آنها نیروهای شرّ، به عنوان نمود بی‌نظمی و ناهماهنگی، وجود دارند. «انگره مینو»، «ایشمه / خشم»، «ژی دهاکه»، «آز / حرص»، «اکه‌منه / اکومن / اندیشه بد یا بی‌نظمی». از جمله نیروهای شرّ در آیین زرتشتی است. انگره مینو، رهبر دیوان و اهریمنان است و هدف او تخریب جهان است. او در جایگاه شرارت یا بدترین اندیشه است و آفریننده اهداف بد است (هینلز، ۱۳۵۶: ۸۰). بدین ترتیب، امشاسپندان و ایزدان در برابر (همیستار / رقیب) اهریمنان هستند. اگر کسی خشمگین باشد یا در دل رشک راه‌دهد یا به دیگری کینه‌ورزد (پندار بد)، زندگانی پر از رنج و درد دارد و سرمایه تمام این پنج دیو، «نیاز» است. چون زندگی با نیاز سپری‌شود، از پدیدمی‌آید و چون از پدیدآید رشک ایجاد می‌شود و چون چندی بر رشک بگذرد، کین و خشم پدیدمی‌آید و خشم بدترین و بدخوترین دیوان به‌شمار می‌رفته‌است.

از نظر زرتشت گام‌نهادن در راه راست (اشه)، تنها راه چیرگی بر «آز و نیاز» است که سرچشمه بدی‌هاست. براین‌اساس، وی به مردمان خود آموخت که برای نیکی، فدیة نذر و سپاس بیاورند و برای دفع آسیب و ناخوشی نیز نذر بدهند. کلیه «کنش‌های انسانی، «صفات» و یا «نام‌های مربوط به بدن انسان»، بر این اساس ذیل پندار نیک (هومت)، کردار نیک (هوورشت) و گفتار نیک (هوخت) قرار می‌گیرند و عکس آنها ذیل کنش‌ها و پندارها و گفتارهای اهریمنی (دروغ «Dergvant») جای‌می‌گیرد (مینوی

خرد، ۱۳۶۴: ۵۲). در گویش مورد بررسی، تمامی این جداگونگی و دو قطبی‌سازی قابل بررسی است (کامجو، مصاحبه ۱۴۰۴/۰۷/۰۳)، (موسوی، مصاحبه ۱۴۰۵/۰۱/۰۵):

جدول (۳)

معادل اهریمنی و ایزدی وابسته به انسان در زبان لارستانی

معادل فارسی	معادل اهریمنی	معادل ایزدی
دندان	/nišk/ نیشک	/dodū/ ددو
لب	/Čill/ چیل	/lab/ لب
دهان	/kap/ کپ	/dahan/ دهن
چانه	/boč/ بچ	/Čona/ چنه
پا	/leng/ لنگ	/pâ/ پا
ناخن	/xenj/ خنج	(nâwom) ناخم
دماغ	/pūz/ پوز	/domağ/ دماغ
انگشت	/penja/ پنجه	/kelik/ کلیک
سر	/kalla/ کله	/sera/ سر
مو	/pat/ patər/ پتر	/palok/ پلک/ مود
زیر بغل	/kong/ کنگ	/Čəl/ چل
شکم	/koma/ کمه	/eškom/ اشکم
بو	/gand/ گند	/bə/ ب
پر	/pot/ پُت	/fall/ فُل
خال	/G ^ə ek/ گک	/xal/ خال
گونه	/Gop/ گپ	/lop/ لپ
دختر	/doxtaraka/ دختر که	/dote/ دت
پسر	/kalaka/ کَلکه	/pos/ پس
زن	/zen/ زن	/zan/ زن
زن غیر پاکدامن	/paɣyarah/ پتیاره	_____
بچه	/gomūn/ گُمون	/bač/ بچ
زیبا/ زشت	/Dohū/ جُهو	آلهنما/ /ahnoma/ (کِنِفَت)
بلند	/derâz/ دراز	/keneft/
کوتاه	/kotonge/ کُتنگ	/boland/ بلند
دیوانه (عصبی)	/Gena/ گنا	/keitâ/ کیتاه
دیوانه (روانی)	/Fekrî/ فکری	_____
پاکیزه	/Loš/ لَش	/pâk/ پاک
نرم	/las/ leisârakî/ لَس/ لیسارکی	/narm/ نرم
چروک (برای صورت)	/kəl/ کل	_____
گلو	/xər/ خر	_____

معادل فارسی	معادل اهریمنی	معادل ایزدی
پیر	بُچ لی زمی /boč lei zemī/	پیر /pīr/
سخن گفتن	وَر زَته /vər zata/	حرف زَته /harf zata/
خوردن	زَمَکده /zəmakeda/	خَرده (xorda)
جویدن	کُرچیدن /kūrčēda/	جُوده /Ďovēda/
بلعیدن	لرسیدن /lorsēda/	ملکیدن /molkēda/
خواهیدن	تُمَرگده /kapēda/ // تومارگده /tomargēda/	خَت /xoata/
نگریستن	چش کارگ کرده /Čəš kârg kərda/	نگاه کرده /nəga kərda/
نشستن	پَرشکده /perškēda/	شست /Šasta/
پاشیدن	پَتَشَتاک کرده /peteštak kerda/	پاشده /pašēda/
دزدیده گوش دادن	گُش مُر کرده /goš mor kerda/	گوشاکرده /gošâKerda/
دو رویی	لیم بده /līm boda/	یک لو /jâklū/
رسیدن و کمال / نارس	گَک /gək/	لُخ /lox/
گذاشتن	بِست /basta/	نَدَه /nada/
آمدن	مُچ مار شپا چده /mâr Šapâ Čēda/	آنده /anda/
رفتن	پسپر بده /paspar boda/	چده /Čēda/
زایمان کردن	چَکده /chakēda/	بَچ آورده /bač avorda/
بیپوش شدن	سِرَخده /seraxēda/	از هِش چده /az heš Čēda/
خندیدن	چیل فراخ کرده /Čil ferax kərda/	خونده /xonēda/
ناراحت شدن	بوزگ کرده /būzg kərda/	غصه خورده /Ĝossa Xārda/
سخن گفتن	وَر زَته /vər zata/	حرف زَته /harf zata/
دراز کشیدن	لارد آورده /Lârd Avorda/	—
رقصیدن	کن مستکه بازده /kon mastake bâzēda/	رخصده /raxsēda/
گندیدن	پِه کَرده /bə kərda/	ناز کرده /nâz kərda/
بزرگ	گَت /got/	گَپ /gap/
کوچک	کَنگله /kengəle/	کوه /kəvə/
هنرمندی	انگره /angara/	هنری /honari/
دسته (جمع)	گلِه مَر گُھون /gala margahūn/	دست /dasta/
قبر	گَر /gər/	خاک /جا /Xâ k/Jâ/
قدم دار	کَچک سِپا /kačak seyâ/	خش پا /Xoaš Pâ/
گستاخ	چش فراغ /Češ fərâg/	—
بی عفت	کَرک /kərak/	—
کفش	چَک /Čak/	کفش /kaf Š/
لباس	لَک و پَک /lak o pak/	جُمه /Ďoma/

۳-۴. سرنمون‌های میان ذهن و جهان در اندیشه انسان اوستا باور

سرنمون، سطحی ذهنی است که دربرگیرنده اطلاعات بین ذهن و جهان خارج است. این سطح، عناصر مرکزی مقوله‌هاست که نهادینه شده و اهل زبان روی آن توافق دارند. بر اساس نظریه زبان‌شناسی شناختی، عضویت در یک مقوله از طریق دارا بودن

ویژگی‌های خاصی حاصل می‌شود و نه دارا بودن همه ویژگی‌ها. عضو یک مقوله ممکن است همه ویژگی‌های یک سرنمون مقوله را دارا باشد، اما اگر تعدادی و نه همه ویژگی‌ها را دارا باشد هنوز هم می‌تواند عضو مقوله باشد (همپتون به نقل از بهرامی خورشید، ۱۴۰۰: ۲۳-۲۰).

چنانچه دقت کنیم در سرنمون‌های وابسته به انسان و جهان (شامل گیاهان، خاک، جانوران)، سطح ذهنی دوگانگی دارد، برای آن چه در قطب مثبت ذهنی قرار دارد، واژگان ایزدی و آن چه در قطب منفی قرار دارد، واژگان اهریمنی به کار رفته‌است. در تحلیل این مورد، بهتر است از قانون «بازنمایی ذهنی» جمع، زیر مجموعه قانون «آمیختگی»^۱ استفاده گردد. در ذهن انسان تقدس‌باور کهن، از دید لوسین لوی برول اصل علیت از منطقی متفاوت با ذهن انسان مدرن، تبعیت می‌کند. لذا چنین انسانی، علت یک رویداد را با آنچه پیش از آن اتفاق افتاده، یکی می‌داند. (لوی برول، ۱۳۹۰: ۱۳۶) به بیانی دیگر، در چنین ذهنی «خطای توالی زمانی» دارد. در ذهن انسان ابتدایی، چیزی به نام «تصادف» وجود ندارد. رویدادهایی که از لحاظ زمانی نزدیک به هم رخ داده باشند، حتی از نظر مکانی هم از هم دور باشند، در نظر آنها ارتباط علی دارند. در این مورد در ذهن انسان مزدایی زیرمجموعه اهریمن، در کنش و منش همانند خود اوست و عکس آن نیز مصداق دارد؛ به این معنا که اورمزد و مقوله‌های وابسته به او نیز همچون وی عمل می‌کنند. برای نمونه در زیرمجموعه حشرات، همه موارد اهریمنی هستند به این دلیل که در دین زرتشتی، حشرات به واسطه زیست در جهان زیرین خاک، زیان‌آوری به حال انسان، تغذیه از آلودگی‌ها، زندگی دوگانه آشکار و پنهان و دارا بودن نیروی جادو به اهریمن تعلق دارند. لذا توانایی تشخیص دانه برای مورچه، از دید چنین انسانی به نیروی جادویی حشره بستگی دارد نه قدرت بویایی آن (دادگی، ۱۳۸۵: ۹۹).

در این نمونه از قطبی‌سازی، معادل‌های ساخته شده در گویش لارستانی برای نام حشرات که در زمره خرفستران قرار دارند و پیش از این در مورد (جدول شماره ۱) از آن بحث شد، پسوند تحقیر «ک/ک/ک/ه» به کار رفته‌است؛ چنانچه در نام «سوزنک، غزوک، مُشک» دیده می‌شود. در پاره‌ای از موارد نیز نشانی در واژه وجود ندارد، چنانچه در واژگانی «لج، گره و بره» وجود دارد. نکته جالب توجه در منفی‌سازی اجزای بدن انسان، استفاده از معادل‌های جانوران است، چنانچه تمام اعضای بدن انسان در شکل اهریمنی، همان اعضای بدن جانوران (اعم از خرفستران و غیر آن) است. بنابراین نوع قطبی‌سازی «چیل، کپ، بچ، کنگ، خنج، پوز، نیشک، کله، کمه و پت» مبنای تحقیر و توهین برای انسان دارد. در این مورد تمایز انسان - حیوان نظیر تمایز اهورا - اهریمن است. در بندهش، اهریمن سیمایی همچون جانوران از جمله «وزغ»^۲، «مار»، «چلپاسه»، «مگس» و چهره انسانی «مرد جوان» دارد (دادگی، ۱۳۸۵: ۵۱-۵۲). در این مورد، قانون مجاز جزء به کل، بار کنش‌سازی اهریمن را بر عهده دارد.

در پاره‌ای از موارد «فعل و کنش» جانور برای کنش اهریمنی انسان به کار رفته مثلاً «چکیدن» (قابل مقایسه با چاکیدن) (چاک خوردن) در فارسی امروز) و کرچیدن و لرسیدن» به معنای (زایمان کردن، جویدن و بلعیدن) استفاده می‌شود. گاهی خود فعل اهریمن برای انسان به کار رفته مانند «ور زدن» برای سخن گفتن فرد بد. این فرایند ذهنی، سبب شده چنین ذهنیتی در انتخاب

1 - The Law of Participation

^۲ - وزغ در بندهش ضد ماهی است. (دادگی، ۱۳۸۵: ۵۶) می‌توان پنداشت ماهی در آب پر و فراخ حضور دارد و وزغ در آب در حال خشک شدن و تبخیر. همین نشان، این جانور را در دسته علامات خشکسالی (اپوش دیو) به عنوان یکی از مهمترین افریدگان اهریمن در متون دینی زرتشتی قرار داده‌است.

و نام‌گذاری نیز به گونه‌ای دو قطبی عمل نماید. منفی‌سازی‌های واژگانی، به جز ریشه‌های فلسفی متأثر از مؤلفه‌های دینی و آیینی، عمدتاً ریشه در مؤلفه‌های زیر دارد:

۱-۳-۴ - منفی‌سازی حسی - عاطفی

در این نوع منفی‌سازی موارد چندش‌انگیز و آلوده نیز واژه‌های خاصی را در فرهنگ لارستانی به خود اختصاص داده‌است. برای نمونه در برابر پاک، عاقل، کوتاه، بلند و برخی موارد دیگر که معمولاً «صفت انسانی» را توصیف می‌نمایند منشأ منفی‌سازی، مبنای حسی و عاطفی دارد نه دینی. چنان‌که در فارسی امروزی این نوع آفرینش از طریق پیشوندهای «بی، نا، نـ، پاد، ضد، لا، غیر، فاقد و عدم» و افزودن آن به واژه صورت گرفته‌است (باطنی، ۱۳۷۹: ۷۸). لذا دستور زبان جهانی است و در کلیه زبان‌ها قابل مطالعه است.

۲-۳-۴ - منفی‌سازی جنسیتی

این نوع منفی‌سازی در گویش مورد بررسی کمتر نمود دارد یا نمونه‌های کمتری از آن به‌جای‌مانده‌است. برای نمونه «پتیاره» که صفت اهریمن است (زادسپر، ۱۳۶۶: ۲۸/۳؛ یسنا، ۱۳۱۲: ۲/۶۱؛ وندیداد، ۱۳۸۵: ۳/۲۰؛ یشت‌ها، ۱۳۷۰: ۳۹/۸) برای «زن نابکار» به کار می‌رود؛ اما برای «مرد بدکنش» کاربرد ندارد. این تمایز، نشان از تفوق مردان بر زنان در کیش زرتشتی دارد^۱ (وندیداد، ۱۳۸۵: ۴۷/۴) که در گویش لارستانی نیز رسوب یافته‌است. بر این اساس ویژگی، لقب یا صفت اهریمن برای زن به کار رفته نه مرد.

نمونه‌های از این کاربرد برای مردان نیز در واژه «انگره» وجود دارد که صفت اهریمن است و برای «مردان بی‌هنر و بی‌کار» به کار می‌رود. چنان‌که «انگره‌مینو» (اهریمن) در برابر «سپنتا مینو» (اهورا مزدا)، در معنای «شرّ مطلق» در تقابل با «خیر مطلق» در متون فارسی میانه به کار می‌رود (بندش، ۱۳۸۵: ۱۵). گاهی نیز صفت اهریمن به صورت مشترک برای زن و مرد کاربرد دارد، مانند واژه «گنا» در معنای «مجنون و دیوانه» که در متون مذکور برای اهریمن به کار رفته‌است (همان: ۱۷)؛ (کامجو، مصاحبه ۱۴۰۴/۰۷/۰۷).

۴-۴ - ساختار شناسی واژگان

به‌طور کلی واژگان سرنمون‌های گیاهی، جانوری و انسانی در سه ساختار «مفرد»، «مرکب» و «جمله (اسناد مجازی)» قرار دارند. معادل‌هایی که برای اجزای بدن انسان به کار رفته، همگی مفرد هستند، نظیر معادل‌های اجزای صورت و اندام (چیل، نیشک، کپ، بچ، لنگ، خنج، پوز، پنجه، کله، خر، پت، کنگ، کمه و گپ). برخی از صفات انسانی نیز مفرد هستند (گنا، گت، کنفت، گک، انگره) که با فرم کهن خود در گویش لارستانی باقی‌مانده‌اند؛ نیز برخی از کنش‌های انسانی مفرد هستند مانند «زمکده، ترکده، کرچده، سرخده، پرشکده و چکده»^۲. همچنین نام برخی از جانوران مفرد است مانند «بره/ گره/ مر».

^۱ - گرچه در اوستای کهن ارزش انسان اعم از زن و مرد بر مبنای گفتار، پندار و کردار نیک بوده و جایگاه مرد و زن نیکو یکسان است، اما شواهدی در متون پهلوی وجود دارد که حکایت از ضعف جایگاه زنان در دوران زرتشتی ساسانی است. (دریایی، ۱۳۸۶: ۱۷۲)

^۲ - «Eda» (یده) معادل «یدن» است که در حاصل مصدر زبان فارسی نو وجود دارد.

معادل‌هایی که برای گیاهان اهریمنی به کار رفته همگی مرکب‌اند و در ترکیب آنها، شکل ایزدی واژه به جانورانی همچون «مار/ خر/ کلاغ/ گربه/ سگ» افزوده شده است همچون (هندونه خر، جاشیر خر، بابونه مار، گند کلاغ، کلهره خر، نونک گربه). نیز بسیاری از واژه‌های معادل جانوران نیز مرکب است. این ترکیبات اغلب با افزودن یک جزء اصلی به پسوند تحقیری ساخته شده‌اند، در سایر موارد رنگ حشره (باز زرد)، کنش حیوان و پسوند «نک» (دودوک، شوپرک، شل خورک)، توصیف ظاهر و پسوند «نک» (بافلک (دارنده بال))، وصف مجازی آن به اضافه «نک» (خاتونک، سوزنک و برشتک مار) و یا با افزودن واژه «شیطون» (ملخ شیطون، اسپکی شیطون و پروانه شیطون) حاصل شده است.

دسته بزرگی از صفات و کنش‌های انسانی مرکب هستند. از دسته صفات «هنما»^۱ (Ah+ Noma)، چش فراخ، فکری (فکر+ یای نسبت) و کچک‌سیاه و از دسته فعل‌ها و کنش‌های انسانی «به کرده، بوزگ کرده، لارد آورده، لیم بده، تمرگده، پتشتک کرده، ور زته» را می‌توان برشمرد. در پاره‌ای از موارد نیز کنش انسانی بافت «جمله» یافته است. در این ساختار، افعال یا صفات منفی و اهریمنی به کار رفته برای انسان، بافتی مجازی بر پایه تشبیه و کنایه به خود می‌گیرد. برای نمونه «مچ مار شپا خرد بده» (استخوان مار در پای کسی شکستن) و «پسپر بده» (پی‌سپر شدن یا له‌شدن با هر چیزی)، به ترتیب، در معنای «آمدن» و «رفتن» و «کن‌مستکه کرده» (با مستی پشت خود را تکان دادن) به جای «رقصیدن» و «بج لی زمی بده» (دهان کسی روی زمین بودن در معنای از شدت خمیدگی کمر، دهان فرد به زمین رسیدن) به جای «پیری» در زمره نمونه‌های مجازی است. موارد ذکر شده در گویش لارستانی متناظر دارند که در جدول (۳) نشان داده شده است. از همین نمونه است «گش مر کرده»، «چش کارگ کرده» و «کچک‌سیا» که هر سه فعل حیوانی بوده، اما در کاربرد مجازی «دزدیده‌گوش دادن»، «خیره‌شدن» و «بد قدم بودن» و به صورت مجازی، در حالت منفی به انسان نسبت داده می‌شود.

۵. نتیجه‌گیری

به‌طور کلی سه مقوله بزرگ گیاهی، جانوری (شامل حشرات و حیوانات) و انسانی در قطب‌های مثبت و منفی گویش لارستانی قابل بررسی است. در فرهنگ مردم لارستان، یک عنوان کلی برای حشرات و جانوران وجود دارد: (خَشْتُ و خُشت). در این مجموعه بزرگ حشرات با پسوند «نک/ ک/ ک/ که/ ه» که نشان از کوچک‌شمردن آنها دارد، بیان شده‌اند. این موجودات معادل ایزدی ندارند و گاه وارونه‌سازی در ساخت نام آنها رخ داده و از ترکیب یک واژه قطب مثبت با یک واژه قطب منفی، نام اهریمنی آنها ساخته شده است. در کاربرد واژگان مربوط به گیاهان در گویش مورد بررسی، معادل‌های دوگانه‌ای برای انواع خوراکی و گیاهان سمّی وجود دارد که در ساخت آنها، معادل اهریمنی با افزودن یک واژه منفی به نوع خوراکی گیاهی ساخته شده است. نیز واژگان مربوط به انسان، کنش‌ها و صفات و اجزای بدن او، در دو قطب مثبت و منفی، بزرگ‌ترین دایره واژگانی را در گویش لارستانی در برمی‌گیرد. این دایره بزرگ پیرامون کنش و منش، صفات و اجزای بدن انسان شکل گرفته است. معادل‌های جانوری متناظر ندارند چون از اساس اهریمنی‌اند اما معادل‌های گیاهی و انسانی متناظر دارند.

^۱ Ah - باید از ریشه Ahi گرفته شده باشد که نام دیوی در ایران باستان است. (یسنا، ۱۳۱۲: ۳۲/۹)

در توضیح کاربرد نام‌های اهریمنی جانوران و گیاهان و کنش‌ها، صفات و اجزای بدن انسانی در گویش لارستانی، می‌توان علل و عوامل این نوع ساخت را در نگرش فردی و اجتماعی مردمان این خطه از گذشته تا کنون یافت که کیش نیاکان این سرزمین بوده‌است. در این مورد، دین زرتشتی به عنوان عامل اجتماعی، آگاهانه عمل نموده، چنان‌که طبق باورهای این کیش، حشرات گزنده و برخی حیوانات در دسته «خرفستران» قرار دارند و از پیروان دین دعوت شده که آنها را بکشند. گیاهان سمی نیز در قطب منفی قرار دارند که اغلب طعم «تلخ» دارند یا غیر خوراکی‌اند. آنها آفریده «تریز دیو» در متون پهلوی دانسته شده‌اند؛ دیوی که به گیاهان زهر درآمیزد. کلیه «کنش»های انسانی، «صفات» و یا «نام‌های مربوط به اجزای بدن انسان» اگر مثبت باشند ذیل پندار نیک (هومت)، کردار نیک (هوورشت) و گفتار نیک (هوخت) قرار می‌گیرند و عکس آنها ذیل کنش‌ها و پندارها و گفتارهای اهریمنی (دروغ) جای می‌گیرد.

دو قطبی‌سازی واژگانی در گویش لارستانی متأثر از عوامل متعددی است، قانون آمیختگی در جلوه و نمود دین زرتشتی یا ادیان پیش از آن، به‌عنوان ادیان رسمی پذیرفته شده در ایران باستان، سبب شده ذهن جمع، متأثر از قراردادهای اجتماعی زیرمجموعه‌های اهریمن را همچون او بپندارد و برای آنها واژه‌های خاص بسازد و بالعکس، برای اهورامزدا و وابسته‌های آن نیز چنین عمل نماید.

به جز این عامل، گاه منفی‌سازی واژگانی در گویش لارستانی، حسی - عاطفی یا وابسته به جنسیت بوده که در زمره عوامل فردی است. لذا کاربران این گویش، برای هرآن‌چه حس منفی به آنها می‌داده یا زنانه (در تقابل با مردانه) بوده، معادل‌های منفی به‌کار برده‌اند مانند نمونه‌های (۱-۳-۴ و ۲-۳-۴).

از نظر ساختاری، نیز معادل‌های دوقطبی گویش لارستانی در سه دسته «مفرد»، «مرکب» و «جمله» قابل بررسی‌اند. واژگان مفرد، در دسته «اجزای بدن انسان»، برخی «صفات» و «کنش»های انسانی و نام برخی «جانوران» قرار دارند. معادل‌های اهریمنی گیاهان و تعداد قابل توجهی از معادل‌های جانوری همگی مرکب‌اند. در این مورد ترکیب (اسم + اسم)، (اسم + صفت) و (اسم + وند) / (وند + اسم) یعنی یک اسم با یک وند (آغازین / پایانی) در ساخت واژه مؤثر بوده‌است. همچنین دسته بزرگی از معادل‌های به‌کار رفته درباره کنش‌های انسانی نیز مرکب‌اند. نوع سوم ساختاری نیز در گویش لارستانی دیده‌شود که برای کنش‌های منفی انسانی، یک بافت مجازی با ساختار جمله کاربرد دارد. این نوع ساخت از روی کنش جانوری ساخته شده‌است. قانون «اهریمنی‌سازی» کنش، اجزای بدن و صفات انسانی، همگی وابسته به مؤلفه‌های جانوری (اهریمنی) است.

منابع

- ابوالقاسمی، محسن (۱۳۷۴) *تاریخ زبان فارسی*. چاپ دوم. تهران: سمت.
 باقری، مهری (۱۳۷۹) *مقدمات زبان‌شناسی*. تهران: سمت.
 باطنی، محمدرضا (۱۳۷۹) *توصیف ساختمان دستوری زبان فارسی*، تهران: امیرکبیر.
 بهار، مهرداد (۱۳۷۵) *پژوهشی در اساطیر ایران*، تهران: آگه.
 بهرامی‌خورشید، سحر (۱۴۰۰) *دستور شناختی (مبانی نظری و کاربردی آن در زبان فارسی)*. تهران: سمت.
 پراپ، ولادیمیر (۱۳۶۸) *ریخت‌شناسی قصه‌های پریان*. ترجمه فریدون بدره‌ای، تهران: طوس.
 پوردوود، ابراهیم (۱۳۸۰) *فرهنگ ایران باستان*. تهران: اساطیر.
 فضل‌ی، احمد (۱۳۹۸) *مینوی خرد*. تهران: توس.

- خنجی، لطفعلی (۱۳۷۸) دستور زبان لارستانی (بر مبنای زبان خنجی). شیراز: حافظ.
- دادگی، فرنخ (۱۳۸۵) بندهش. گزارش مهرداد بهار. تهران: توس.
- دریایی، تورج (۱۳۸۶) شاهنشاهی ساسانی. ترجمه مرتضی ثاقب‌فر، تهران: ققنوس.
- رضایی باغبیدی، حسن (۱۳۸۰). بازنگری واژه‌های اهریمنی و اهورایی در اوستا. نامه فرهنگستان. ۵ (۲)، صص ۶۸-۷۶.
- رضی، هاشم (۱۳۸۵) گاه‌شماری و جشن‌های ایران باستان. تهران: فروهر.
- زادسپریم (گزیده‌ها). (۱۳۶۶) ترجمه محمدرضا راشد محصل، تهران: مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی.
- زند، بهمن و بهزاد احمدی (۱۳۹۵) نام‌شناسی اجتماعی - شناختی؛ حوزه نوین مطالعات میان‌رشته‌ای. فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، ۹ (۱)، صص ۹۹-۱۲۷. <https://doi.org/10.22631/isih.2017.2571.2972>
- زند، بهمن، فاطمه یوسفی‌راد و فاطمه متشرعی (۱۳۹۹) نام‌شناسی از منظر زبان‌شناسی اجتماعی با تأکید بر بافت کاربرد - بنیاد. دوفصلنامه علمی شناخت اجتماعی. ۲ (۱۸)، صص ۱۹۳-۲۱۲. Doi: 10.30473/sc.2021.57925.2660
- سلدون، رمان و پیتر ویدنسون (۱۳۷۷) راهنمای نظریه ادبی. ترجمه عباس مخبر، تهران: طرح نو.
- شاکد، شاول (۱۳۹۷) تحول ثنویت. ترجمه احمد رضا قائم‌مقامی. تهران: نشر ماهی.
- فروید، زیگموند (۱۳۶۳) توت‌م و تابو. ترجمه ایرج پورباقر، تهران: آسیا.
- لارستان. (۱۴۰۵) بانک اطلاعات تقسیمات کشوری، قابل دسترسی در <https://web.archive.org/web/20140724132759/http://portal2.moi.ir/Portal/Home/Default.aspx?CategoryId=8f931308-c67e-4cf4-a5e7-3c1bbb1a6f32>
- لوی برول، لوسین (۱۳۹۰) کارکرد ذهن در جوامع عقب‌مانده. ترجمه بدالله موقن، تهران: هرمس.
- موله، ماریان (۱۳۵۶) ایران باستان. ترجمه ژاله آموزگار. تهران: توس.
- مینوی خرد. (۱۳۶۴) ترجمه احمد رضا تفضلی. تهران: توس.
- وندیاد. (۱۳۸۵) ترجمه و تصحیح هاشم رضی. تهران: بهجت.
- هینلز، جان راسل. (۱۳۶۸) شناخت اساطیر ایران. ترجمه ژاله آموزگار و احمد تفضلی. تهران: چشمه.
- یسن. (۱۳۱۲) ترجمه ابراهیم پورداوود. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- یشت‌ها. (۱۳۷۰) ترجمه ابراهیم پورداوود. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- Borjian, H. (2024). The Khonji Dialect of Lārestān. *Journal of Iranian Linguistics*, 1(1), 90-117.
- Frachenberg, L.J. (1908) Etimological Studies in Ormazdian and Ahrimanian Words in Avesta. *Espiecial Memorial Volome*. ED by J.J. Modi. Bombay. Pp 261-269.
- Gray, L.H. (1927) The Ahurian and Daevian Vocabularies in the Avesta. *Journal of the Royal Asiatic Society*. Pp 431-439.
- Grondlares, S. Geerarts, D and Speelman, D. (2007) A Case for a Cognitive Corpus Linguistics. Ed by M. Gonzales – I. Marqez and Others. *In Methods and Cognitive Linguistics*. Amesterdam: John Benjamins. Pp 149-169.L
- Strauss, C.L. (1967) *Structuak Antropology*. Trans by C. Jacobson and B.G. Schoef, London: Allen Lane.

مصاحبه‌شوندگان

- دری، فاطمه (۸۱ ساله)، ساکن لار، بی‌سواد، خانه‌دار، تاریخ مصاحبه (۱۴۰۵/۰۱/۱۱)
- طاهری، شهربانو (۷۴ ساله)، ساکن جویم، سیکل، خانه‌دار، تاریخ مصاحبه (۱۴۰۴/۱۰/۱۰)
- فتحی، غلامحسین (۹۰ ساله)، ساکن بنارویه، بی‌سواد، کشاورز، تاریخ مصاحبه (۱۴۰۴/۰۶/۱۶)
- فیروزی، کبری (۷۹ ساله)، ساکن روستای دهفیش، بی‌سواد، خانه‌دار، تاریخ مصاحبه (۱۴۰۴/۰۴/۰۹)
- قائدی، خیرالله (۷۸ ساله)، ساکن روستای شرفویه، سواد مکتبی، خانه‌دار، تاریخ مصاحبه (۱۴۰۴/۰۹/۱۲)
- کامجو، ماه‌سلطان (۷۱ ساله)، ساکن روستای شرفویه، سواد مکتبی، خانه‌دار، تاریخ مصاحبه (۱۴۰۴/۰۷/۰۳)
- موسوی، عبدالمحمد (۷۱ ساله)، ساکن لار، بی‌سواد، کشاورز، تاریخ مصاحبه (۱۴۰۵/۰۱/۰۵)
- عینی، خداداد (۷۵ ساله)، ساکن روستای شرفویه، شغل آزاد، تاریخ مصاحبه (۱۴۰۴/۱۱/۰۸)